

перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.– С. 6-15.

15. Стрельніков В. Ю. Проектування професійно орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки : [монографія] / В. Ю. Стрельніков. – Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2006. – 335 с.

ЯКОВЕНКО Е. И. *Эффективные пути совершенствования подготовки специалистов экономического профиля в вузе.*

В статье на основе анализа существующих научно-экспериментальных исследований изучаются передовые пути совершенствования в системе подготовки специалистов экономического профиля. Наиболее эффективными признаются практическая направленность обучения на основе компетентностного подхода, в объединении с применением информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: *подготовка специалистов экономического профиля в вузе, компетентностный подход, информационно-коммуникационная культура, инновационные педагогические технологии, практический аспект обучение экономистов.*

YAKOVENKO O. I. *The effective ways of improvement of training of specialists in economics in high school.*

The author of the following article takes into consideration the advanced ways of improvement of system in training of specialists in economics based upon the analyses of actual scientific experimental investigation. The most effective ways are practical trend of training on the basis of competence way of approach and in combination with using informational communicative technologies.

Keywords: *the training of specialists in economics in high school; competence way of approach; informational-communicative culture; innovative pedagogical technologies; practical aspect of training of economists.*

Ярошко М. М.
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

РОЛЬ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ У ПРОФІЛАКТИЦІ ВІДХИЛЕНЬ У ПОВЕДІНЦІ ПІДЛІТКІВ

У статті розглядається питання ролі сімейного виховання у профілактиці відхилень у поведінці підлітків.

Ключові слова: *підліток, помилки сімейного виховання, профілактика, корекція відхилень.*

Сім'я завжди виступала первинним та найважливішим інститутом соціалізації та виховання. Складні реалії нашого сьогодення спонукають суспільство звернутися до первинних цінностей, які закладаються у сім'ї та становлять міцний фундамент для формування морально здорової особистості. Відомо, що поява емоційних розладів, порушень поведінки та інших психологічних проблем пов'язана із недоліками сімейного виховання.

У житті кожного підлітка батьки відіграють відповідальну роль, оскільки дають перші зразки поведінки, які дитина засвоює та прагне наслідувати у

майбутньому. Сімейні конфлікти, брак любові, батьківська жорстокість або звичайна непослідовність у системі покарань – ось далеко не повний перелік тих обставин, що травмують дитячу психіку. Сім'ї, без сумніву, належить визначальна роль у процесі профілактики відхилень у поведінці підлітків, а її вплив на усе подальше життя молодшої людини важко переоцінити. Саме тому одним із найважливіших завдань будь-якого громадянського суспільства є забезпечення прав дитини на належне виховання у сім'ї.

Механізми виникнення відхилень у поведінці підлітків, різні форми девіацій та способи їх профілактики аналізують у своїх дослідженнях Н. Максимова, І. Парфанович, Н. Пихтіна, І. Трубавіна, М. Фіцула. Проте превентивні можливості сім'ї у вирішенні цієї проблеми розкриті ще недостатньо.

Мета статті – визначити роль сімейного виховання у профілактиці відхилень у поведінці підлітків.

Останнім часом спостерігається зростання числа дітей, що виховуються у неблагополучних сім'ях, збільшення кількості розлучень, виникнення ситуацій, коли дитина виховується одним із батьків, що призводить, як стверджують вчені, до численних відхилень у поведінці підлітка. Наприклад, за даними дослідження Б. Алмазова, 78% підлітків, які скоїли правопорушення, виховувалися у неповних сім'ях [1].

На підлітка негативно впливає атмосфера напруженості і конфліктності в сімейній ситуації. Зразки агресивності, непостійності, ворожості й асоціальної поведінки, які засвоює підліток, є результатом дисгармонії сімейних відносин. Виникнення негативних рис особистості підлітків провокується незадоволенням їхніх основних потреб, що й стає першопричиною порушень у поведінці.

Необхідною умовою профілактики відхилень у поведінці підлітків є налагодження довірливого контакту з ними та прояв взаємних позитивних емоцій. Недоліком сімейного виховання є авторитарний стиль спілкування, що ґрунтується на силі та перетворює молоду особистість на знедолену людину у середовищі рідних та однолітків, не дозволяє розвинути поведінкові уміння до необхідного рівня. Підлітки із сімей, у яких не навчають поступливості, стають агресивними та запальними. Про таких дітей складається вельми негативний образ і від них відвертаються і родина, і приятелі. Батькам часто не вистачає уміння навчити підлітка дотримуватися певних правил поведінки, тому непокоря та агресія стають характерними рисами його поведінки [4, с. 6].

Важливою запорукою емоційної урівноваженості та психічного здоров'я дитини підліткового віку є стабільність сімейного середовища, яке формується у процесі міжособистісних взаємин та істотно впливає на формування особистості. "Якість" сім'ї, її виховна здатність відіграють першочергову роль у профілактиці поведінкових відхилень. Якщо у підлітка не складаються стосунки з одним або обома батьками, якщо він відчуває, що

зайвий, то, як правило, вдається до різних способів самоствердження, у тому числі, і асоціальних.

Для формування у підлітка власного "Я" вирішальним чинником є погляди і поведінка батьків. Завдяки позитивним установкам батьків підліток створює про себе певну думку. При суворій і відкидаючій позиції дитина відчуває страх і оцінює себе негативно. Виникнення у підлітків різного типу порушень у поведінці, пов'язаних із сімейним середовищем, свідчить про зниження соціалізуючих функцій сім'ї [2, с. 5].

Важливою умовою збереження емоційної рівноваги і психічного здоров'я дитини є стабільність і внутрішня впорядкованість у стосунках між членами родини. Розпад сім'ї, викликаний розлученням або роздільним мешканням батьків, завжди, як правило, спричиняє глибоке потрясіння і залишає у свідомості підлітка міцну образу. До появи у дитини відчуття страху, депресії та інших симптомів неврозу може призвести розлука з одним із батьків. На підлітка негативно діє атмосфера напруженості і конфліктних сімейних ситуацій. Порушення стабільності сімейної системи може спровокувати відхилення у поведінці підлітка. У такому стані підлітки стають чутливішими до зовнішніх впливів, оскільки прагнуть зменшити внутрішню напругу [3, с. 26].

У процесі дослідження нами було обрано і обґрунтовано комплекс діагностичного інструментарію щодо виявлення неблагополучних сімейних стосунків. До складу цього комплексу ввійшли проєктивна методика "Кінетичний малюнок сім'ї" і тест-опитувальник батьківського ставлення (А. Варга, В. Столін). Згадані вище методики, на наш погляд, найбільш адекватні меті нашого дослідження і повною мірою дозволяють визначити роль сімейного виховання у профілактиці відхилень у поведінці підлітка. Для підтвердження достовірності отриманих даних нами була проведена діагностика внутрішньосімейних відносин за допомогою проєктивної методики "Кінетичний малюнок сім'ї", проведено анкетування батьків за допомогою методики тест-опитувальник батьківського ставлення, і виявлено, що одним з найбільш важливих чинників профілактики відхилень у поведінці підлітка є сім'я, її сприятливий психологічний клімат.

Результати методики "Кінетичний малюнок сім'ї" показали, що лише у 25% сімей, де виховуються підлітки, панує сприятлива психологічна атмосфера. Але для 55% сімей характерні відхилення у взаєминах між батьками та їхніми дітьми (наявність тривоги, конфліктності та інших негативних проявів), що не сприяє профілактиці відхилень у поведінці підлітків та негативно впливає на особистісний розвиток.

Високий відсоток батьків, за тестом-опитувальником батьківського ставлення (А. Варга, В. Столін), вважають підлітка маленьким невдахою і ставляться до нього як до нетямущої та інфантильної істоти. Було визначено, що більшість батьків надають перевагу авторитарному стилю виховання дітей або проявляють гіперопіку. Отримані дані методик теста-опитувальника

батьківського ставлення корелюються з даними проективної методики "Кінетичний малюнок сім'ї" [5, с. 144-152].

На основі результатів дослідження нами розроблено рекомендації для батьків щодо запобігання відхиленням у поведінці підлітків. Так, у процесі сімейного виховання батькам рекомендується категорично відмовитися від негативних оцінок особистості підлітка і властивих йому якостей характеру. Необхідно виробити у себе правило не оцінювати негативно самого підлітка, а критикувати тільки невірно здійснену ним дію чи помилковий, необдуманий вчинок. Вміння батьків спілкуватися без постійного осуду особистості підлітка, віра у його приховані позитивні риси дають їм можливість проникнути у світ глибоко особистісних переживань дитини.

Застосовуючи ці рекомендації, можна скерувати процес сімейного виховання у правильне педагогічне русло та уникнути появи відхилень, викликаних негативними сімейними взаєминами.

На підставі результатів, отриманих у ході дослідження, ми зробили висновок про визначальну роль сімейного виховання у профілактиці відхилень у поведінці підлітків та про необхідність проведення профілактичної роботи з підлітками, їхніми батьками та педагогами щодо створення у сім'ї сприятливих умов для розвитку особистості.

Висновки. Своєчасне виявлення та корекція помилок сімейного виховання є запорукою профілактики ранніх відхилень у поведінці підлітків. Щоб правильно обрати стиль виховання, батькам необхідно час від часу чітко визначати ті мотиви, які спрямовують їхню виховну діяльність. Збереження рівноваги у взаєминах з дитиною у родині безпосередньо залежить від того, яке місце займає виховна діяльність у складній, неоднозначній, внутрішньо суперечливій системі мотивів поведінки дорослої людини.

Відмова батьків від фіксування слабкостей, недоліків і недосконалостей направить виховні зусилля батьків на підкріплення всіх позитивних якостей особистості підлітка, на підтримку сильних сторін його душі. Виховання у сім'ї можна вважати цілком адекватним лише тоді, коли цей процес не є стихійним, а свідомим та цілеспрямованим, тобто за умови відповідального та уважного ставлення до потреб дітей та постійного контролю батьків за власною поведінкою. Дотримання згаданих правил дозволяє ефективно здійснювати профілактику відхилень у поведінці підлітків, виховувати їх у найсприятливіших умовах та забезпечувати всебічний та гармонійний розвиток підростаючої особистості.

Використана література:

1. Алмазов Б. Н. Психологическая средовая дезадаптация несовершеннолетних / Б. Н. Алмазов. – Свердловск, 1986.
2. Афанасьєва В. В. Вплив сім'ї та школи на девіантну поведінку підлітка / В. В. Афанасьєва // Соціальна педагогіка : теорія та практика. – 2008. – № 4. – С. 43-50.
3. Максимова Н. Ю. Патопсихологія підліткового віку / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна, В. М. Піскун. – К. : Главник, 2008. – 192 с.

4. Пихтіна Н. П. Профілактика та соціально-педагогічна робота з дітьми девіантної поведінки : навчально-методичний посібник / Н. П. Пихтіна, Р. Г. Новгородський. – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2007. – 239 с.
5. Тест родительского отношения (А. Я. Варга, В. В. Столин) // Психологические тесты / ред. А. А. Карелин. – М., 2001, Т. 2. – С. 144-152.
6. Трубавіна І. М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю : навч. посібн. / І. М. Трубавіна. – К. : ДЦССМ, 2002. – С. 20-28.
7. Фіцула М. М. Відхилення у поведінці неповнолітніх : шляхи їх попередження та подолання : навч.-метод. посіб. / М. М. Фіцула, І. І. Парфанович. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. – 432 с.

ЯРОШКО М. Н. Роль семейного воспитания в профилактике отклонений в поведении подростков.

В статье рассматривается вопрос роли семейного воспитания в профилактике отклонений в поведении подростков.

Ключевые слова: подросток, ошибки семейного воспитания, профилактика, коррекция отклонений.

YAROSZKO MARIYA. The role of family education in the prevention of deviations in teenagers' behaviour.

The article regards the problem of the importance of family education in the prevention of deviations in the teenagers' behaviour.

Keywords: teenager, errors of family education, prevention, correction of deviations.

Krzysztof Juszcak
Akademia Pomorska, Słupsk, Polska

NAUCZYCIEL WCZESNEJ EDUKACJI I OCZEKIWANIA WOBEC NIEGO

“Od nauczycieli XXI wieku będzie się żądać władania obszernym zasobem wiedzy: przedmiotowej, pedagogicznej, społecznej i z zakresu kultury; będą oni musieli stać się refleksyjnymi twórcami i profesjonalistami”.

R. J. Arends

Współczesny świat znajduje się na ścieżce intensywnego rozwoju. W granicach istnienia jednego pokolenia dokonują się istotne zmiany w wielu dziedzinach życia. Zmiany te znajdują odzwierciedlenie w sferze edukacji, stawiając przed nią nowe cele i zadania. Wymaga to od nauczycieli wygenerowania kompetencji umożliwiających kształcenie społeczeństwa nowej ery.

Kluczowe słowa: wzorzec osobowy nauczyciela, kwalifikacje zawodowe, kompetencje

Obecna rzeczywistość potrzebuje mądrego, krytycznego i wrażliwego pedagoga, który jest nie tylko poszukiwaczem własnych sposobów postępowania, ale także tłumaczem różnych możliwości wyboru na indywidualnej ścieżce rozwoju (z uwzględnieniem odrębnych potrzeb poszczególnych etapów), stymulatorem myślenia wychowanka, przygotowującym go do życia “jutro” i “pojutrze”.

Czy tak jest rzeczywiście? Czy nauczyciel potrafi przekształcić siebie